Ortolansparven i Norrbotten 2022

Inom ramen för åtgärdsprogrammet för hotade arter har vi under 2022 fortsatt att inventera ortolansparvar på hyggen i Norrbotten. Även åren 2019-2021 gjordes inventeringar inom landskapet Norrbotten. Eftersom ortolansparven för sin häckningsframgång är beroende av frilagd mineraljord vid födosök har en allt större andel av ortolansparvarna under senare år valt att bosätta sig på nyupptagna hyggen där tillgången till frilagd jord är stor efter markberedning. Redan efter fyra-fem år så försämras dock livsbetingelserna, i takt med att marken täcks av vegetation.

Under året har vi följt upp de lokaler som inventerades och där ortolansparvar observerades 2021 samt de platser där extra markberedning gjordes inom projektets regi under hösten 2019 med stöd av Sveaskog. Inventeringarna 2022 gjorde under perioden 24 maj – 4 juni. Inventeringarna 2022 finansierades av SCA. Mats Bergquist, Boden och Tord Gustafsson, Luleå från Norrbottens Ornitologiska Förening stod för inventeringsarbetet. Metoder och dokumentationsrutiner togs fram av Jan Sondell och Jan Lindström.

Nyupptaget hygge där etablerat sig. Bodsjön 2022.

Inventeringar 2022

På de sex lokaler som markbereddes inom projektet under 2019 (markerade med röd text i tabellen nedan) fanns ortolansparvarna kvar på två vid inventeringarna medan ytterligare en fågel hördes av andra enligt Artportalen på ett tredje hygge (Sandnäsberget).

Av tabellen nedan framgår resultatet 2019-2022 för alla lokaler som inventerats och där ortolansparvar setts under något av åren. Lokaler som inte inventerats under senare år markeras med -.

Under 2022 hittades 20 sjungande ortolansparvar på åtta av de 14 inventerade lokalerna. Inga nya lokaler inventerades 2022.

I Norrbotten påträffades under 2022 ortolansparvar på 13 lokaler under häckningstid, varav åtta inom projektet, fördelade enligt kartan till höger (Källa Artportalen). Alla lokaler utom tre var belägna på hyggen.

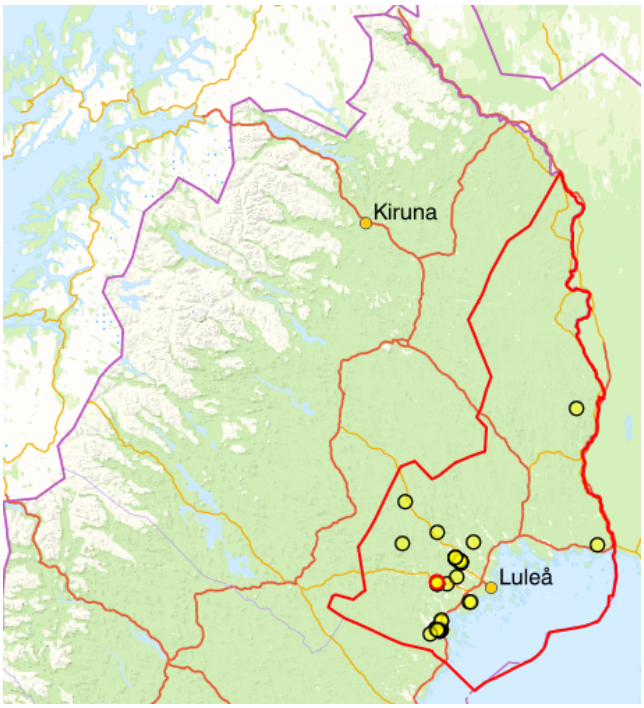

Tabell över inventerade lokaler där ortolansparv noterats åren 2019-2022.

Ortolansparvlokaler i Norrbottens län 2019-2022

					2019		2020		2021		2022	
Nr	Namn	Kommun	Biotop	Storlek ha	Antal	Kriterium	Antal	Kriterium	Antal	Kriterium	Antal	Kriterium
1	Mjöviksberget	Boden	Hygge		1 hane	sång	1 hane	sång	0		-	-
2	Bjässmoran, Unbyheden	Boden	Hygge		2 hane	obs i lämplig biotop	3 hane + 1 hona?	3 sång + 1 lock	2 hane	sång	2+2 hanar+1 hane eller hona	sång
3	St Klusåberget	Boden	Brandfält		3 hane	obs i lämplig biotop	3 hane + 1	3 sång + 1 lock	3 hane	sång	3 hanar	sång
4	Flakasanden	Kalix	Hygge		1	sång	0		-		-	
5	Sandnäsberget	Luleå	Hygge	2,3	3 hane	obs i lämplig biotop	0		sj hane sedd före resp. efter enl. Artportalen		sj hane sedd före resp. efter enl. Artportalen	
6	Raningsvägen, Bergsviken	Piteå	Hygge	12,9	2 hane	obs i lämplig biotop	2 hane	sång	1 hane vid inv. senare 2 hanar	sång	2 hane	sång
7	Vitsands travbana	Piteå	Hygge	5,2	1	obs i lämplig biotop	2	par i lämplig biotop	1 hane vid inv senare 1 par + 1 hane	sång, par som matade ungar	1 hane	sång, 2 hanar sedd där tidigare i maj
8	Nörd-Storträskskälen	Piteå	Hygge	31,2	2 hane	sång	3 hane	sång	1 hane	sång	0	
9	Ryggberget, Stockfors	Älvsbyn	Hygge		1	sång	1	lockläte	0		0	
10	Stasskölen, Ljuså	Boden	Hygge		1	sång	1 hane	sång	0		-	
11	Råggatan, Öjebyn	Piteå	Äldre hygge	6,7	2	sång	0		-		-	
12	Bonäsetåkrarna	Piteå	Åkermark		1		-		-		-	
13	Knöppelberget	Piteå	Hygge	31,7	1	föda åt ungar	0		0		-	
14	Stor-Stenträsket, 5 km O Avafors	Luleå	Hygge	16			1 hane	sång	0		0	
15	Bodsjöhygget	Piteå	Hygge Privat ?	15,1					1 hane	sång	2 hanar	sång
16	Storsträsk 2	Piteå	Hyggesbränt S	3,8					2 hane	sång	1 hane + 2 ex	sång
17	Kristoffersheden	Piteå	Hygge SCA	4					1 hane	sång	0	
20	Nörd-Isliden	Älvsbyn	Hygge SCA	16,1					1 hane	sång	0	
23	Lill-Granberget	Älvsbyn	Hygge SCA	10,2					3 hane	sång	4 hane	sång

De med röd text markerade lokalerna markbereddes inom projektet hösten 2019.

Utöver dessa lokaler inventerades under 2021 ytterligare 15 hyggen på SCA:s och Sveaskogs marker utan att någon ortolansparv observerades.

Nedan kommenteras i text och bild utvecklingen för de lokaler där vi observerat ortolansparvar under åren 2020-2022.

Kommentarer och bilder från några av lokalerna

Lokal 1 vid **Mjöviksberget** kalhöggs cirka 2013 och markbereddes ett år senare. En sjungande fågel sågs där 2019 varför kompletterande markberedning i begränsad omfattning skedde på hösten detta år. En sjungande hane fanns kvar 2020 men redan då hade groparna börjat växa igen och sly kommit upp på hygget. Därefter ej iakttagen. Bild från 29.5 2020.

Lokal 2 vid **Bjässmoran/Unbyheden** avverkades den norra delen omkring 2013 och ett nya anslutande hygge togs upp i söder omkring 2017. Hyggena planerades med ny skog ett par år senare. Ytterligare hyggen i anslutning till de befintliga togs upp 2020. Den bästa lokalen för ortolansparv med flera sjungande hannar under alla åren. Bild från det södra hygget 2022.

Lokal 3 **Stora Klusåberget** utgörs av ett stort skogsbrandfält efter en brand 2006. Hälften av groparna som togs upp med markberedning hade vuxit igen 2020 och en 1,5 hög ungskog med större luckor hade etablerat sig. Trots detta fanns lämpliga lokaler kvar och tre hanar har sjungit där alla åren 2019-2022.

Lokal 5 **Sandnäsberget** hyste 3 sjungande hannar 2019 men hade redan då börjat växa igen med ungskog. Sveaskog bekostade ett hundratal nya gropar på ett nyupptaget mindre hygge i direkt anslutning till det ursprungliga hygget eftersom markägaren inte ville att vi skulle gå in i den uppväxande ungskogen (se bild). Denna åtgärd har inte gett något bestående resultat eftersom inga sjungande hannar observerats annat än tillfälligt under tidig vår.

Lokal 6 **Raningsvägen, Bergviken** kalavverkades 2014, markbereddes och planterades med tall. Hösten 2019 skedde kompletterande upptagning av ett hundratal gropar med grävmaskin på halva hygget. Det verkar som att denna åtgärd fungerat då två hannar har setts sjungande i kvarstående torrträd varje år sedan 2019, både på den del där nya gropar togs upp och på den ursprungliga ytan. Ungskogen har nu nått en höjd av cirka 1,5 meter. Bilden från 2022 visar de gropar som togs upp 2019 och den uppväxande ungskogen.

Lokal 7 **Vitsands travbana** utgörs av ett mindre hygge från 2018 i direkt anslutning till travbanan. Eftersom många av groparna börjat växa igen togs nya gropar upp med grävmaskin längs en väg genom hygget 2019 och i kanten mot travbanan. Ortolansparven har svarat bra på åtgärderna och både hanar och honor har setts under åren 2019-2022. Bild från 2022.

Lokal 8 och 16 **Nörd-Storsträskkälen och Storsträsk 2** utgörs av ett större sammanhängande hyggeskomplex i en bergslutting som nu till stora delar har börjat växa igen. Antalet sjungande hanar har successivt minskat från 3 till 1 på det ursprungliga hygget för att försvinna helt 2022. Se bild ovan från 2022.Istället etablerade sig två hannar på det närliggande hyggesbrända området av senare datum som ännu har kvar en hel del mineraljord. Se bild nedan från 2022.

Lokal 9 **Ryggberget Stockfors**. Detta hygge hyste ortolansparvar 2019-2020. Inga fåglar har setts därefter trots gott om icke igenväxta gropar och kompletterande upptagning med nya gropar. Bild från 2022.

Lokal 10 **Stasskölen** är ett mer än 12 år gammalt hygge som börjat växa igen. Drygt 100 nya gropar togs upp hösten 2019 men trots detta har inga ortolansparvar setts där efter 2020. Förmodligen räckte inte insatsen till för att behålla arten på denna plats då de ursprungliga markberedda groparna vuxit igen. Bild från 2020.

Under våra inventeringsrundor har vi kollat några nya hyggen där ortolansparven etablerat sig. Se lokal 15, 17 och 23. Gemensamt för dessa har varit att de markberetts under de senaste fem åren och har kvar fristående träd som utgör bra sångplatser för ortolansparven. Bild ovan från Lill-Granberget (lokal 23) 2021, hygge i brant NO-sluttning med minst fyra sjungande ortolansparvar 2022 vid vägen i nedre delen.

Eventuella kommande aktiviteter

Om det blir någon fortsättning 2023 återstår att se. Inventeringarna visar att de åtgärder som vidtogs 2019 med upptagning av nya gropar inte varit helt tillräckliga för att behålla ortolansparven som häckfågel då de försvunnit på hälften av de markberedda lokalerna.

På sikt är vår förhoppning att skogsbruket själva, i samband med andra arbeten i närheten, ska kunna gå tillbaka efter att hygget blivit några år och göra kompletterande markberedning och därigenom förlänga hyggenas attraktivitet för ortolansparven.

Mats Bergquist, mjh.bergquist@gmail.com och Tord Gustafsson, gustafssontord@gmail.com